

результату, оскільки цей результат на всіх стадіях проекту проходить випробування на міцність теорією і практикою.

Література:

1. Сайт Постійної конференції міністрів освіти земель ФРН <http://www.kmk.org/>
2. BDA (Hrsg.): Bildung schafft Zukunft. Das Bildungsprogramm der Arbeitgeber. Berlin, 2005
3. Портал "Освіта в землі Північний Рейн-Вестфалія" (www.bildungswerk-nrw.de)

У статті проаналізовано освітні новації й особливості їх реалізації в системі неперервної освіти Німеччини, в тому числі професійної освіти.

Ключові слова: освітні новації, неперервна освіта, професійна освіта.

В статье проанализировано образовательные новации и особенности их реализации в системе непрерывного обучения Германии, в том числе и профессионального образования.

Ключевые слова: образовательные новации, непрерывное обучение, профессиональное образование.

УДК: 378.147

М.Г. Гордієнко
м. Кременчук, Україна

УМІННЯ Й НАВИЧКИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ДОРΟΣЛИХ У КОНТЕКСТІ ЦІЛОЖИТТЄВОГО НАВЧАННЯ

Україна, поряд з іншими європейськими країнами, увійшла в «епоху знань» з усіма культурними, економічними й соціальними наслідками. Висновки Європейського саміту (Лісабон, 2000 р.) підтверджують, що успішний перехід до економіки й суспільства, які засновані на знаннях, повинен супроводжуватися процесом неперервного навчання – навчання протягом життя (lifelong learning) [11]. Тому вітчизняна система освіти повинна готувати фахівців, готових до постійних змін та професійного зростання.

Європейська комісія й країни-члени ЄС визначили навчання протягом життя в рамках Європейської стратегії зайнятості населення як всебічну навчальну діяльність, здійснювану на постійній основі з метою поліпшення знань, навичок і професійної компетенції [11].

Головна ідея нового підходу до неперервної освіти полягає в тому, що неперервне навчання перестане бути лише одним із аспектів освіти й перепідготовки; воно стає основним принципом освітньої системи й участі в ній дорослої людини протягом усього життя. За допомогою системи неперервного навчання доросле населення має одержати рівні можливості адаптуватися до вимог соціально-економічних змін і брати активну участь у формуванні майбутнього країни.

Президент АПН України В.Кремень зазначає, що найвища мета держави і суспільства у розвитку освіти в Україні полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти. Пріоритетні напрями розвитку освітньої системи серед перших п'яти містять:

- особистісну орієнтацію освіти;
- формування національних і загальнолюдських цінностей;
- створення для громадян рівних можливостей у здобутті освіти;

– постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації навчально-виховного процесу;

– розвиток системи неперервної освіти та навчання протягом життя [10].

За даними Організації економічного співробітництва та розвитку основними пріоритетами сучасної політики в сфері неперервної освіти є:

– **системний підхід**, що передбачає всесторінний облік специфічних цілей і завдань, попиту та пропозиції, можливостей і потенціалу особистості, формальних і неформальних методів на кожній стадії навчання протягом всіх періодів життя;

– **сконцентрованість на учнях (студентах)** - перенос акценту з пропозиції на попит, з формальних інституціональних сторін навчання на реальні потреби того, хто навчається;

– **розвиток мотивації до навчання**, що є фундаментальною основою для одержання освіти протягом життя. Особлива увага приділяється здатності "учитись вчитись": самоспрямованості й цілеспрямованості;

– **визнання розмаїття цілей одержання освіти**, таких як: персональний розвиток, надбання нових знань, економічні, соціальні та культурні цілі. При цьому зазначається, що пріоритетність цілей міняється протягом життя [12].

Як свідчить аналіз психолого-педагогічних досліджень, у контексті неперервної освіти, освіти протягом життя важливого значення набуває самостійна робота. На сучасному етапі значна увага приділяється розвитку самостійності під час позааудиторної діяльності (О. Дубасенюк, Л. Клименко, В. Козаков, В. Лозова, М. Лубенець, К. Платонов), організації самостійної позааудиторної діяльності студентів економічного профілю, самостійній позааудиторній роботі студентів у системі вивчення іноземної мови (Л. Онучак), організації самостійної пізнавальної діяльності студентів сільськогосподарського інституту під час занять іноземної мови (С.Заскалета), взаємозв'язку між індивідуально-типологічними та дидактичними шинниками результативності самостійної роботи студентів (Г. Романова).

Разом з тим, слід зазначити, що проблема самостійної роботи дорослої людини у контексті ціложиттєвої освіти, освіти протягом життя мало досліджена, тому, на наш погляд, потребує більш детального розгляду.

Метою статті є визначення місця самостійної роботи у ціложиттєвій освіті дорослої людини, її освіті протягом життя.

Про важливість самостійної роботи в пізнанні навколишньої нас дійсності писав відомий німецький педагог Адольф Дистерверг: «Розвиток і освіта жодній людині не можуть бути дані або повідомлені. Усякий, хто бажає до них залучитися, повинен досягти це власною діяльністю, власними силами, власною напругою. Ззовні він може одержати тільки збудження. Тому самодіяльність – засіб й одночасно результат навчання» [15, с.155].

Слід зазначити, що самостійна робота в педагогічній науці розглядається як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів у навчанні [13], особливий вид навчальних завдань [18], форма організації навчально-пізнавальної діяльності [6], вид навчальної діяльності [4], вид пізнавальної діяльності, що регулюється і керується студентом як суб'єктом даної діяльності [9], форма індивідуалізації та диференціації навчання (І. Унт), обов'язкова умова послідовного переходу в системі школа – ВНЗ (О. Алексюк, О. Мороз) [8], засіб підвищення якості підготовки спеціаліста і формування вміння самостійно поповнювати ці знання [3], діяльність студентів, що відбувається без безпосереднього керівництва викладача [15], форма організації і реалізації навчально-пізнавальної діяльності студентів [19].

П. Підкасистий вважає, що при всьому розмаїтті й неоднозначності дидактичної літератури щодо самостійної роботи має сенс розрізняти лише самостійну роботу як тип діяльності та самостійну роботу як форму організації навчального заняття, що представляє собою індивідуальний практикум. У першому значенні самостійну пізнавальну діяльність у

самому узагальненому (глобальному) виді П. Підкасистий визначає як систему, що включає в себе наступні основні компоненти: 1) змістовну сторону (знання, виражені в поняттях або образах сприйняття і подань); 2) оперативну сторону (різноманітні дії, оперування вміннями, прийомами як у зовнішньому, так і у внутрішньому плані дій); 3) результативну сторону (нові знання, способи рішень; новий соціальний досвід, ідеї, погляди, здатності і якості особистості) [13, с.108].

З погляду П. Підкасистого самостійна діяльність – це система, підсистемами якої є дії, зміст яких актуально усвідомлюється й набуває в діяльності учня особистісну орієнтацію, а елементами цієї системи – мотив, мета, засоби, способи виконання навчальних дій [там само, 76].

Ряд дослідників вважають, що самостійна робота є системою організації педагогічних умов, які забезпечують управління навчальною діяльністю студентів, що відбувається у відсутності викладача та без його безпосередньої участі та допомоги. При самостійній роботі допомога викладача реалізується непрямым шляхом через спеціальну організацію всіх компонентів системи навчання в умовах самопідготовки [5, с.12].

В. Козаков визначає самостійну роботу як специфічний вид діяльності навчання, головною метою якого є формування самостійності учня, а формування його умінь, знань та навичок здійснюється опосередковано через зміст і методи всіх видів навчальних занять [8, с.14].

Ми розглядаємо самостійну роботу як індивідуальну чи групову діяльність, що спрямована на досягнення певної мети (навчальної чи пізнавальної), поставленої викладачем перед студентом чи самим студентом. Якщо мета поставлена викладачем, можна стверджувати, що ця діяльність є контрольованою, якщо самим студентом – самоконтрольованою. Місце, час, метод та зміст даної діяльності є лише організаційними та, на нашу думку, не впливають на визначення самої сутності поняття самостійної роботи.

Метою самостійної роботи ми вважаємо формування самостійності та творчості студентів у здійсненні навчальних дій по засвоєнню навчального матеріалу та уміння самостійно визначати, організовувати, контролювати та коректувати свою навчальну діяльність не тільки під час навчання в закладі освіти, але і впродовж життя.

Під способами СРС слід розуміти способи пізнання, які являють собою дії з перетворення навчального матеріалу, що визначаються метою вирішення навчально-пізнавального завдання і приводять студента до одержання нового пізнавального результату [7].

Слід зазначити, що проблемі освіти протягом життя, неперервній освіті, освіті дорослих присвячені роботи І. Зязюна, Н. Ничкало, С. Сисоевої, Л. Сігаєвої, В. Олейника, В. Пуцова, В. Семиченко та інших вітчизняних дослідників.

Така пильна увага до цієї проблеми пояснюється вимогами, які на сучасному етапі стоять перед фахівцями. Сучасна економіка, заснована на знаннях, жадає від людини, у міру професійного росту, регулярно поповнювати свій багаж знань і навичок. Сучасні дослідники свідчать, що новому поколінню для досягнення соціального успіху протягом життя приходить, у середньому, чотири рази міняти сферу професійної діяльності, а тим фахівцям, які залишаються зайнятими в одній області тривалий час, оновляти свою кваліфікацію не рідше, ніж один раз у три роки. Регулярного відновлення вимагають не тільки спеціальні, але й загальні знання й навички. Сьогодні у країнах Європи 30-40% працюючих мають вищу освіту, при цьому громадяни з вищою освітою мають рівень доходів у 1,5-2 рази вищий за середній. Міжнародна статистика свідчить, що у працівників з низьким рівнем кваліфікації ризик стати безробітними в чотири рази вищий, ніж у висококваліфікованих спеціалістів [2].

Загрозу професійному зростанню фахівця також становить збільшення розриву між змістом базових знань та потребами суспільства в нових знаннях, уміннях і навичках, які швидко змінюються.

Ті знання й навички, яких людина набуває в дитинстві та юності, зовсім не гарантують їй успіху на все життя. І навіть періодичне підвищення кваліфікації ще не є рішенням проблеми. Неперервна освіта розглядає процес навчання як постійний континуум «від колиски до смерті». І його основою є ті базові навички, яких людина набуває замолоду. В інформаційному суспільстві ці навички необхідно переглянути й розширити. До них слід додати вміння й навички самостійної роботи й бажання продовжувати своє навчання самостійно [16].

Сьогодні у світовому освітньому просторі вчені й дослідники розрізняють три види освітньої діяльності:

- формальна освіта, що завершується видачею загальновизнаного диплома або атестата;

- неформальна освіта, що звичайно не супроводжується видачею документа, відбувається в освітніх установах або громадських організаціях, клубах і кружках, а також під час індивідуальних занять із репетитором або тренером;

- інформальна освіта – наша індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує наше повсякденне життя й не обов'язково носить цілеспрямований характер.

Дотепер, під час формування політики в галузі освіти враховувалася лише формальна освіта, а іншим двом категоріям приділялася не належна увага. Континуум неперервної освіти робить неформальну й інформальну освіту рівноправними учасниками процесу навчання.

Таким чином, саме навчання протягом життя (формальне, неформальне й інформальне) може вирішити проблему постійного особистого й професійного самовдосконалення дорослої людини та її професійного успіху.

Уміння вчитися визначається Єврокомісією як уміння організовувати та регулювати самостійне навчання, як індивідуальне так і групове, уміння ефективного розподілу часу, вирішення проблем, засвоєння знань, самооцінки та застосування набутих знань і умінь у різноманітному контексті: дома, на роботі, у навчальному процесі.

М. Солдатенко вважає уміння вчитись однією з трьох умов, необхідних для забезпечення неперервності освіти [17, с.240-249].

В. Козаков розглядає уміння вчитись як головне уміння, яке необхідне для того, щоб бути готовим до будь-якої іншої діяльності, потреба в якій може виникнути в майбутньому [8, с.72].

Узагальнюючи, уміння вчитись має досить велике значення для професійного росту особистості. Його складовими уміннями є:

- уміння ефективного самоуправління навчанням та професійною кар'єрою взагалі, що, в свою чергу, складається з уміння розподілу часу для навчання, самостійності, дисципліни, управління навчальною інформацією;

- уміння концентрації, або цілеутримання, на протязі довгого та короткого періоду;

- уміння критичного ставлення до цілей навчання;

- уміння спілкування за допомогою відповідних засобів для підтримки усної комунікації, а також завдяки розумінню та породженню різноманітних мультимедійних повідомлень [1].

В психолого-педагогічній теорії уміння вчитись включає в себе наступні види навчальних дій:

1. Дії, які пов'язані з самостійною роботою з навчальним матеріалом.

2. Дії, які пов'язані з самостійним засвоєнням навчального матеріалу.

3. Дії, які пов'язані з самостійною організацією навчальної діяльності.

4. Дії, які пов'язані з самостійною організацією витрат часу на виконання навчальної діяльності.

5. Дії, які пов'язані з самоконтролем навчальної діяльності [5,с.34-35].

Таким чином, аналіз психолого-педагогічної літератури щодо проблеми самостійної роботи та уміння вчитись дає нам підстави стверджувати, що самостійна робота є головною складовою уміння вчитись, що, у свою чергу, є невід'ємною умовою ціложиттєвого навчання дорослої людини для постійного удосконалення знань, умінь і навичок, адаптації, мобільності та конкурентоспроможності в сучасних умовах ринку праці. На нашу думку, формування умінь і навичок самостійної роботи можна віднести до заходів щодо запобігання й боротьби з безробіттям і слабкою соціальною адаптацією дорослої людини.

Для подальшого вивчення проблеми ціложиттєвої освіти дорослих вважаємо за необхідне розглянути більш детально форми і методи формальної, неформальної та інформальної освіти.

Література:

1. Key Competences For Lifelong Learning. A European Reference Framework/ November 2004. Режим доступу: <http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/doc/basicframe.pdf>
2. OECD Employment Outlook 2004. Режим доступу: http://www.oecd.org/document/62/0,2340,en_2649_201185_31935102_1_1_1_1,00.html
3. Герман Н., Тягунова Н. Адаптація форм організації самостійної роботи до сучасних технологій навчання // Вища школа. – 2001. – №4-5. – С. 53–61.
4. Гончаренко С.М. Український педагогічний словник – К.: Либідь, 1997. – 420 с.
5. Граф В., Ильясов И.И., Ляудис В.Я. основы организации учебной деятельности и самостоятельной работы студентов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1981. – 79с.
6. Заскалета С.Г. Організація самостійної пізнавальної діяльності студентів сільськогосподарського інституту (за матеріалами вивчення іноземних мов): Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2000. – 187 с.
7. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение : учеб. пособ. / В. А. Козаков. – К. : Вища шк., 1990. – 248 с.
8. Козаков В.А. Теория и практика самостоятельной работы студентов: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. – К., 1991. – 441 с.
9. Коряковцева Н.Ф. Современная методика организации самостоятельной работы изучающих иностранный язык: Пособие для учителей. – М.: Аркти, 2002. – 175 с.
10. Кремень В.Г. Освіта і наука України: шляхи модернізації (Факти, роздуми, перспективи). – К.: Грамота, 2003. – 216 с.
11. Меморандум непрерывного образования Европейского Союза : общество «Знание» в России. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.znanie.org/docs/memorandum.html>.
12. Обучение в течение жизни: политика стран ОЭСР в области непрерывного образования. Центр ОЭСР-ВШЭ, 2005. – 12с.
13. Пидкасистый П.И. Самостоятельная познавательная деятельность школьников в обучении. – М.: Просвещение, 1980. – 240 с.
14. Самостоятельная работа студентов: теоретические и прикладные аспекты. Сборник материалов международной научно -методической конференции / под ред. А. А. Баранова и Г. С. Трофимовой. Ижевск, 2004. – 268с.
15. Сидорчук Н.Г. Організація самоосвітньої діяльності майбутніх учителів у процесі вивчення предметів педагогічного циклу: Дис...канд. пед. наук:13.00.04. – К., 2001. – 219с.
16. Сігаєва Л. Є. Уміння й навички самостійної роботи у професійному становленні дорослої людини / Л. Є. Сігаєва, М. Г. Гордієнко. – К. : Вид-во «ЕКМО», 2007. – 167 с.
17. Солдатенко М.М. Самостійна пізнавальна діяльність в контексті самоосвіти дорослих // педагогічний процес: теорія і практика: збірник наукових праць. – 2005. – Вип. 3. – С.240-249.
18. Шимко І.М. Дидактичні умови організації самостійної навчальної роботи студентів вищих навчальних закладів: Автореф. дис ... канд.пед.наук: 13.00.04 / Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
19. Ягельська Н.В. Методика організації самостійної роботи з англійської мови з використанням професійного мовного портфеля: Дис...канд.пед.наук: 13.00.02. – К., 2005. – 396 с.

У статті подано аналіз понять «самостійна робота» та «уміння вчитись». На підставі аналізу психолого-педагогічної літератури автор вважає, що уміння й навички самостійної роботи є головною складовою уміння вчитись, що, у свою чергу, є невід'ємною умовою ціложиттєвого навчання дорослої людини

для постійного удосконалення знань, умінь і навичок, адаптації, мобільності та конкурентоспроможності в сучасних умовах ринку праці.

Ключові слова: самостійна робота, ціложиттєве навчання, освіта.

В статье представлен анализ понятий «самостоятельная работа» и «умение учиться». На основе анализа психолого-педагогической литературы автор считает, что умения и навыки самостоятельной работы являются основной составляющей умения учиться, что, в свою очередь, является неотъемлемым условием обучения взрослого человека в течение всей жизни для постоянного усовершенствования знаний, умений и навыков, адаптации, мобильности и конкурентоспособности в современных условиях рынка труда.

Ключевые слова: самостоятельная работа, обучение на протяжении жизни, образование.

The paper presents the analysis of the terms “autonomous work” and “skill to learn”. Based on the analysis, the author considers that autonomous work skills are the main component of the skill to learn, which in turn is an integral requirement of adult lifelong learning for permanent enhancing of knowledge and skills, adaptation, mobility and competitiveness in the modern labour market.

УДК 378.147
ББК Ч448.0,252.4

О.А. Голюк
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Глобальною рисою всіх соціокультурних змін, що відбуваються в світі з початку ХХІ століття, є прискорення і глобалізація, які торкнулися всіх сфер соціального буття людини. Наслідком цього процесу є відставання педагогічної освіти від нових реалій життя і запитів особистості та суспільства на освітні послуги, девальвація її значущості в культурному розвитку, що призвело до необхідності модернізації вищої педагогічної школи в Україні, перегляду змісту освітніх програм, методів, технологій і форм організації навчальної, науково-дослідної і практичної діяльності майбутніх педагогів у процесі їх навчання у вузі.

Основні цілі модернізації вищої педагогічної освіти пов'язані як з оновленням змісту професійної підготовки, так і з розвитком особистості, її творчих здібностей, самостійності і потреби до самоосвіти. В умовах традиційної «закінченої освіти», як набору знань і умінь, загострилася проблема розвитку професійних компетенцій випускників вищої школи в умовах багаторівневої освіти, що створює передумови для «освіти впродовж усього життя», - розвиток у студентів потреби вчитися і здатності проектувати індивідуальну освітню траєкторію.

У контексті вищесказаного особливого значення набуває педагогічна практика, яка є одним із найбільш складних і багатоаспектних видів навчальної роботи студентів, адже їхня діяльність у період практики є аналогом професійної діяльності педагога. Педагогічна практика в умовах вищого навчального закладу виконує системоутворюючу роль - з одного боку, виступає як перевірка професійних якостей майбутнього педагога, з іншого - є найважливішим етапом формування педагогічних здібностей, прояву їх у самостійній педагогічній діяльності. При цьому студент-практикант виступає в різних функціональних позиціях: організатора різних видів діяльності дітей організатора власної діяльності, зміст якої є для нього особливим предметом усвідомлення, аналізу та оцінки.

Проблемам організації педагогічної практики в системі професійної підготовки майбутніх педагогів завжди приділялася належна увага. Ґрунтовне висвітлення загальних проблем, пов'язаних із підготовкою майбутніх фахівців до практичної діяльності містять праці А. Алексюка, І. Беґа, В. Бондаря, С. Гончаренко, І. Зязюна, Н. Кузьміної, О. Мороза, О. Савченко, та ін. У сучасній психолого-педагогічній соціально-педагогічній літературі достатньо повно і ґрунтовно вивчена роль педагогічної практики в професійному становленні майбутнього